

RÁKÓCZI ÉS A HÁGAI BÉKEKONFERENCIA

(Egy bankett ürrügén)

1709. szeptember 15-én Lublinban Nedeczky Sándor a következőket írta naplójába: „Ezen napra banketumra ő Felsege az egész minisztériummal s lengyel urakkal, az kik még itt maradtak, ad interim hivatván, mindnyájan nálunk voltak ma. A czár ült Felseges asszonyom bal keze felül, Szenyavszkiné asszonyomnak jobb kezére, czár fia által ellenében, úgy osztán a több fejedelmek és miniszterek. Oly vig volt ő Felsege, hogy voltam legalább 12 bankitumon vele, de soha azt nem követte, egy órátul fogva egész tizenketted fél óráig mulatott, ivott s táncolt eleget. Vége felé egy legalább 4000 tallért érő contrafactit maga presentálta kegyelmes asszonyomnak s őt publice meg is ölelte és megcsókolta. Untig mind ezelűtt, mind ezután discourálván ő Felsegek egymással. Szinyavszkiné asszonyom is sokat beszélgetett magányosan mind a czárral, mind kegyelmes asszonyommal, ad partem penig közben, hol együtt Brenner urammal, hol particulariter s secretive Golovkin s Saphiroff, Dolguroky urammal is eleget, de interesse nobis incumbente beszélgettenek. Már holnap elvállik, micsoda prolatioval élnek.¹

Szélesebb körű kutatás jóvoltából került kezünkbe ez a máig kiadatlan napló: A hágai békekonzferencia hatását vizsgáltuk a két harcban álló, I. József császár és II. Rákóczi Ferenc politikájában. Öröm volt a szemtanú éles megvilágításában olvasni azt, ami Márki Sándor közvetett értesüléséből homályosan régen ismeretes. A cár – utalt a bankettra Márki Sándor Des Alleursnek egy 1709. október 8-án kelt és a svéd királyi levéltárban fennmaradt jelentésére hivatkozva –, Jaroslóban Rákóczinél, ebédelt... és éjfélíg maradt nála, s megajándékozta saját mellképével, amelyet Menszikov nyakából vett le...² A francia király magyarországi megbízottja a részletekben elég sokat tévedett, de a lényegét jól látta: a találkozás diplomáciai esemény volt, ami ott terítékre került, az a francia és a svéd kormányzatokat is érdekelhette.

Ismeretes, hogy az uralkodói reprezentáció – miként a korszakok stílust, magatartást, értékrendszereket kifejező más megnyilvánulásai – meghatározott társadalmi politikai jelentőséget is hordoz.³ A kegyetlen szép jelenet sem önmagáért érdekes: Rákóczi bankettet ad Oroszország uralkodójának és minisztereinek, az asztalfőn ül a Fejedelemasszony, jobbján a cár, I. Péter, balján Sienjawska hercegnő, a fejedelmi barátnő. Főbenjáró ügyről tárgyalnak, miközben cseng a pohár, szól a muzsika és táncolnak éjféltájjig. Milyen célt szolgálhatott ez a költséges és különleges szervezést követelő találkozó? Milyen céllal tudósította róla a svéd kormányt Des Alleurs márki? Mindent összevéve: hordozhatott valami történelmi jelentőséget ez az ősi bankett? Rálátást nyithat nagyobb

¹ NEDECZKY Sándor, *Diarium privatum*. Másolat: Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára. Kézirattár. Ms 4958 – Nedeczky Sándor életrajza irodalommal: BENDA Kálmán, *Rákóczi diplomatái*. In: *Ráday Pál iratai* II. kötet. Sajtó alá rendezte: BENDA Kálmán–MAKSAY Ferenc. Bp. 1961. Bevezetés 48–49. – Tanulmányunk terjedelmi kötöttségei miatt csak a legszükségesebb dokumentációra szorítkozhatunk.

² MÁRKI Sándor, *II. Rákóczi Ferenc*. III. Bp. 1910. 54. – A hágai békekonzferencia és a szabadságharc kapcsolatának mindaddig méltatlanul mellőzött jelentőségére Köpeczi Béla hívta fel a figyelmet és azt a francia politika szempontjából elsőként vizsgálta mélyrehatóan, KÖPECZI Béla, *A Rákóczi szabadságharc és Franciaország*. Bp. 1966. 203 kkl. Des Alleurs-t árnyaltan jellemezve és Márki felfogását is bírálva a külpolitikai szituációról u.o.: 87–88., 201 kkl.

³ EHALT, H. Ch., *Ausdrucksformen absolutistischer Herrschaft. Der Wiener Hof im 17. und 18. Jahrhundert. Social und wirtschafts-historische Studien*. Hg.: HOFFMANN, A. – MITTERAUER, M. Wien 1980. Bd. 14. – KLANICZAY Tibor, *Stílus és módszer, in Hagymányok ébresztése*. Bp. 1976.

lerejű események összefüggéseire? Adhatott választ arra a két nagy kihívásra, amely 1709-ben érte óczi Magyarországot és Európát?

1709 tavaszán Hágában összeült a békekonferencia, hogy lezárják a spanyol örökösödési háborút. ült kincstárak, elapadt hitelek, rongyos és éhező katonák, kivérzett hadseregek, drágaság, országos erülés mindenfelé és az egész Európán végigkaszáló pestis mind megannyi jel, hogy elérkezett a örü befejezésének az ideje. Bizonytalan azonban, hogy meddig tart ez az átmeneti szakasz, a örü agóniája és a béke megalkotásának időszaka. Hágában gyorsan kiderült, tovább, mint lolták. Átalakulóban levő erőviszonyok, az érdekcsoportok váratlan átrendeződése közben nolni kell az északi háború bizonytalan kimenetelével és kisebb országok, szövetségek és egyházi összessegek igényeivel. A hatalmi tényezők pólusai nem alakultak ki egyértelműen, mert a katonai, lasági, diplomáciai és ideológiai potenciák nem estek pontosan egybe.

Franciaország vesztésre állt. Lengyelországi társadalmi-politikai bázisát a svéd-orosz háború aláásta. arországrol XIV. Lajos király lesújtó híreket kapott. Már korábban jelezte, hogy hajlandó a egyezésre, Hágában a tengeri hatalmak és a Habsburg császár feltételeit mégis visszautasította. gadhatatlanul keménynek ítélte? Vagy inkább az északi háború fejleményeiből remélt még vezetőbb békefeltételekre alkalmas időt? Számolt már a palotaforradalmak éveitől újra háborús eket kovácsoló török hatalommal. Főleg pedig Torcy külügyi államtitkár éppen Hágában érkezelt, y a nagy koalíció, a Habsburg–angol–holland-szövetség szálai reménykeltően szakadoznak.

Hollandiát sértette, hogy a Habsburg hadsereg nagyobbik és értékesebb felét az itáliai hadszíntéren ttek be. Viszont József császár hágai küldöttei, Sinzendorff kancellár és Eugén herceg, a itanács elnöke felrótták, hogy a hollandok támogatják a Nördlingeni Szövetségbe tömörült lestáns fejedelmek önállósulási törekvéseit és Franciaországgal állandóan kereskednek. Még inkább ütté vált József császár viszonya Angliával. A Habsburg birodalom háborús kudarcait nagyrészt zző szigetország 1708-ban beszüntette kölcsöneit és nem vállalt újabb kockázatokat. ezményezte, hogy a császár nem vet be a franciák ellen megfelelő hadsereget és ily módon kitolódik áború lezárásának ideje, pedig mindkét párt, a toryk és a whigek is mielőbb élni kívánnának az sz és a felajánlott francia kereskedelem áldásaival. Már látható, hogy Anglia előbb-utóbb kilép a zetségből.⁴

A háború lezárását a békekötés korabeli elvei és technikai követelményei ugyancsak mehezítették. Az elveket a gyakorlat és az elmélet alakította ki. Mindkettő a 17. századi Európa ényeiből táplálkozott. A gyakorlati élmény az, hogy a meggazdagodás új lehetőségei nyíltak meg az nyersanyagforrások és a kereskedelem jóvoltából. Az elméleti élményt a tudomány és a gképváltás táplálta: a természetben uralkodó rend és állandóság törvényekkel szabályozott, ezek a rnyek megismerhetők, és ha megismerhetők, alkalmazhatók. Vagyis megteremthető a társadalmak illamhatalmak együttélésének nyugalmi állapota, a hatalmi viszonyok egyensúlyán nyugvó béke. ba hiúsultak meg a westfáliai békébe vetett remények. Hiába bizonyultak homokváraknak a öbbi évtizedek gonddal megalkotott egyezségei. Rendületlen az igyekezet, hogy tárgyalóasztalok lett kialakítsák a népek és országok együttélésének ütközésmentes szabályait. Hiába ébresztette fel kételyt, vagy táplálta a hagyományos bizalmatlanságot a mechanikus világgép egyetemes nyességével s alkalmazhatóságával szemben a nyilvánvaló ellentmondás az Univerzum örök ndósága és az emberi világ, a politika kiszámíthatatlannak látszó gyors változásai között. A XVIII. zad elején a különböző világgépfogású politikusok közös meggyőződése, hogy a természetben lkodó rendet és egyensúlyt az ember a maga világában is megteremtheti. A békekötés technikája en ezért bonyolult és nehézkes, mert ezt a célt kellene szolgálnia. A béke legyen univerzális, vagyis zeteközi fórum alakítsa ki, pecsételje meg és szavatolja minden érdekelt ország megegyezését. zetes tájékozódások, mediációk, ajánlatok, fegyverszünetek hosszú láncolata vezeti be az érdemi

⁴ ARETIN, D. K. O., *Magyarország és I. József császár politikája*, in *Európa és a Rákóczi-szabad-harc*. Szerk.: BENDA Kálmán. Bp. 1980. 33. kkl. – BÁRCZY I., *A Rákóczi-szabadságharc angol-land diplomáciája*, in *Rákóczi Tanulmányok*. Szerk., KÖPECZI B. – HOPP L. – R. VÁRKONYI Á., . 1980. 269, 283, 285. – MENSÍ, F., *Die Finanzen Österreichs von 1701 bis 1740*. Wien, 1890. – SPACH, H., *Englische Stimmen über Österreich und Prinz Eugen während des Spanischen Erb-erkrrieges*. Mitteilungen d. inst. f. Österreichische Geschichtsforschung. 1965. – KÖPECZI B., *óczi külpolitikája és a szabadságharc nemzetközi jelentősége*, in *Rákóczi Tanulmányok* 210.

tárgyalásokat, különbéék az általánost és a megegyezéseket garanciákkal hitelesítik. A tárgyalások sokszor megszakadnak, részleges előnyökért helyi harcok robbannak ki, diplomáciai manőverek, heves publicisztikai csaták folynak. Főleg pedig azért nem siethetik el a békekötést, mert az elvi mérce, a grotiusi, magas: a béke legyen állandó, előzze meg az újabb ellenségeskedések viharvetéseit, az ellentéteket és a hatalmi túlsúlyt.

Magyarországra Hágából kettős kíváncsalom érkezett: Franciaország azt akarta, hogy Rákóczi folytassa a háborút, Hollandia és Anglia azt, hogy mielőbb béküljenek meg.

Rákóczi eleve azzal a feltétellel szállt harcba, hogy nemzetközi békébe foglalva rendezik Magyarország és az erdélyi fejedelemség viszonyát a Habsburg kormányzattal. Példákkal a jó béke szükségéről a XVII. század története bőven szolgált. Magyarországon az egymást váltó generációk mindennapi tapasztalatokra váltva ismerték meg a lipsiusi alapelv realitását: „az tiszta, tündöklő és valóságos békesség légyen. Mert amely tettes (formális), színes és akinek nevezeti alatt hadakozás lappang, igen félek attól”. Zrínyi felfogása az ország békéjéről tetteit vezérlő alapelv. A törökkel mindenáron kiegyező Habsburg-udvarral végső soron azért fordul szembe, mert az ilyen békét, mint az állandósult harcok, a lassú felmorzsolódás, az anarchia, a romlás idejét, nem vállalhatja. Felfogásában a valódi béke a haza biztonságát, „öregbülését”, vagyis gazdagodását szolgálja, szent és sérthetetlen. Elvárta, hogy miként Magyarország, a kereszténység pajzsa, Európa békéjét védelmezte, 1664-ben Európa fegyverei segítsenek megteremtteni az ország nyugalalmát. A vasvári békét másokkal együtt azért sem fogadta el, mert a Habsburg-kormány a török hatalommal a háború részvevői, szövetségesei és a magyar politikusok nélkül egyezett ki.⁵

1703-tól a szabadságharc éveit rövid megszakításokkal mindvégig napirenden volt a megegyezés ügye. Rákóczi publicisztikáját legalább ugyanannyit foglalkoztatta a két ország, a királyság és a fejedelemség békéhez való joga, mint a fegyveres harc törvényes alapja. Nem kis eredménynek számított, hogy a Habsburg-kormányzat elfogadta a tengeri hatalmak mediációját, s 1706-ban a béketárgyalásokon József császár elismerte a magyar konföderáció államiségét. Rákóczi pántenseinek állandóan visszatérő gondolata, hogy az országot „jó békességre”, „csendes partra” szándékozik vinni és csak kényszerből nyúl fegyverhez. Diplomáciai irataiban különös gonddal fogalmazza meg, hogy a béketárgyalásokon Magyarország és Erdély érdekeit biztosítsák. Méltán állíthatjuk, hogy a fejedelmi politikát a sokszor megfogalmazott szándék vezette: Isten „állandó dicsőséges békességünknek ragyogó napját felhozván . . . már valaha édes nemzetünkön maradandóképpen tündököltesse.”⁶

1709 elején az elvek és a politikai ráció egyaránt megkövetelték, hogy Rákóczi és hívei a hágai konferenciától a magyarországi háború megnyugtató befejezését reméljék. A Habsburg-állam hatalmas katonai erőfölénye miatt, a kemény tél, a pusztító pestis következtében a hat esztendő át szakadatlanul a hadszíntér életét élő ország teljesítőképeségének hatáira érkezett. Rákóczi hadserege Erdélyből kiszorult, elvesztette legfőbb gazdasági utánpótlási bázisát, a bányavárosokat. A belső reformok – a nemesség megadóztatása (1707), a hadsereg kiépítése a földesúri függésből a törvény erejével örökletesen kiemelt jobbágyok soraiból (1708) –, jóllehet a gazdasági tartalékok és társadalmi erőforrások mozgósítását szolgálták, egyszerűsített heves ellenérzéseket, a császári propaganda szempontjából is jól kihasználható feszültségeket keltek. Rákóczi már 1708 őszén sürgette a megegyezést, és reálisan mérte fel a helyzetet, amikor 1709-ben a hágai békekonferencia alkalmával erre vonatkozó szándékát kifejezte. Tárgyalási joggal felruházott megbízottakat a konferenciára sem mint erdélyi fejedelem, sem mint a magyar konföderáció vezérlő fejedelme nem küldhetett. Elvárta azonban, mert erre több előzetes ígérete volt, hogy Franciaország képviseli ügyét, de reménye meghiúsult. Hivatalosan a magyar úgyról nem tárgyaltak Hágában.⁷ A diplomáciai érintkezések második vonalán Rákóczi mégis benyújthatta szándékát az európai megegyezést próbáló hatalmakhoz. Márciusban és április elején Rákóczi diplomatája, Klement János és Jablonski, a porosz király udvari

⁵ Klaniczay hangsúlyozta először, hogy a vasvári béke megkötési módjával a Habsburg-kormányzat politikai gyakorlatában elvileg is új eljárást követ: KLANICZAY T., *Zrínyi Miklós*. Bp. 1964. 786–787. – A Lipsius-idézet: *Politikai*. Fordította Laskai János (1641). Kiadta: TARNÓC M., *Laskai János válogatott művei*. Magyar Justus Lipsius. Bp. 1970. 384.

⁶ OL A Rákóczi-szabadságharc levéltára 11./3-d, fol: 107–108.

⁷ Az 1708. évi béketárgyalási szándékról: SZALAY László, *Klement János Mihály, II. Rákóczi Ferenc követe Berlinben, Hágában, Londonban*. Száz. 1870. 78. kkl.

lelkésze Londonban és Hágában jár, eljut az államtanács elé, beszél Marlborough herceggel és Heinsiuszal, a holland minisztérium elnökével és előterjeszteti Rákóczi kérését. Így történt, hogy a magyar kérdésben valamennyi résztvevő mégis állást foglalt és a hágai konferencia József császár és Rákóczi politikájában egyaránt messzeható következményekkel járt.

Rákóczi lényegében 1706-ban kidolgozott, majd 1708-ban is kifejtett feltételek szerint szeretett volna megegyezni. Történeti érvekkel indokolja a két ország önálló államiságának jogos igényeit. Kéri, hogy a tengeri hatalmak közvetítsenek béketárgyalásokat a császár és ő közte. Legfőbb igényei, hogy Magyarországot és Erdélyt foglalják bele az általános európai békébe, rendezzék a protestánsok vallásszabadságának az ügyét és biztosítsák fejedelmi hatalmát. Érvei közül kettő általánosabb európai érdekre vág: az államiságát óvó békével megcsendesített Magyarország és Erdély tényező lesz a hatalmi egyensúlyban. Ha pedig nem kap megfelelő méltánylást és támogatást, – fejt ki Rákóczi – kénytelen lesz a Porta segítséget ígérő ajánlatát komolyabban megfontolni.⁸

Anglia – mint említettük – mielőbb békét akart. Ha Magyarországon elhallgatnak a fegyverek, Bécs az addig lekötött húszezer főnyi hadseregét a Franciák ellen vetheti be. Anglia és Hollandia pedig remélhetően nemcsak a Habsburgoknak nyújtott kölcsönök magyar és erdélyi bányakincsekben lekötött fedezeteihez juthatna hozzá, hanem a protestánsok ügyét is biztonságban tudná. Rákóczi szándékát tehát a tengeri hatalmak rendkívül időszerűnek ítélték. Felfogásuk szerint a Habsburg–magyar béke az univerzális békéhez vezető lépcső lehet. Ily módon Rákóczinak helyeslő, biztató választ adtak. Kilátásba helyezték, hogy megegyezése József császárral mintegy fedezet lesz arra, hogy Magyarországot és Erdélyt befoglalják az általános békébe. Kikötötték azonban, hogy Rákóczi azonnal kezdeményezzen megegyezési tárgyalást és ne ragaszkodjék az erdélyi fejedelemséghez.⁹

Rákóczi ezeket a feltételeket a Hágából megérkező Klement relációja alapján Bercsényi számára így foglalta össze: „Az mi dolgainkat állandóképpen kívánják manuteneálni az aleatusok, és engemet is az erdélyi fejedelemségben omnibus possibilibus viis et modis; de ámbár igazságomat állallátják is: nem hitethetik el magokkal posse rationem politicam et status imperatoris superare, az ki declarálta magát, hogy később az magyar királyságát is periclitáltatni, mintsem Erdély nélkül ellenni, minthogy a nélkül az töröktől meg nem oltalmazhatja az kereszténységet; mert ámbár, az mint mondja, éntüllem nem fél is, hogy ahhoz kapcsoljam magamat: az successoraim mindazonáltal okvetlenül el fogják követni; Melyre nézve persvadeálni kívánják az aequivalent, az melyben hasonló mentseget nem találhatván: jobban adigálhatják, s az mint elméket kivette Clement, tíz vármegyéről gondolkodnak. Az particuláris békességet mindazonáltal javallják: mert a nélkül lehetetlennek ítélik, hogy az universalist ingrediálhassuk; azt mindazonáltal amabban inseráltatni akarják, gondolván egyszersmind, hogy ennek tractája megindulván, jobban foghatják pártunkat, – a mint erről kiváltképpen való parancsolatokat adtak minisztereinek, javalván aztat is, hogy ennek tractáját directe Lamberg által az császárral inditsuk meg.”

A hágai konferencia május végén megszakadt, de a magyar béketárgyalások ügye, mivel az az európai béke összefüggésében, mintegy annak feltételeként merült fel, különleges fontosságot nyert.¹⁰

Rákóczinak, ha ezen az úton tovább akart lépni, három kérdésben kellett módosítania korábbi álláspontját: (1). A béketárgyalások kezdeményezése. (2). Az erdélyi fejedelemség. (3). Külpolitikai lehetőségei.

A választás nem látszott egyszerűnek.

1. Az elé, hogy a megegyezési tárgyalást Rákóczi kezdeményezze, József császár súlyos akadályt állított. A hágai konferencia ugyanis a Habsburg-politikusokat kettős alkalmazkodásra készítette. Franciaország újabb erőbetétét, Anglia és Hollandia pedig békekezdeményezést kívánt, s az Udvar legfőbb érdeke, hogy a tengeri hatalmakat megtartsa maga mellett. A magyarországi béke

⁸ Jablonski és Klement emlékirata, 1709. március 23., április 10. – Rákóczi Jablonskinak, 1709. március 31. In.: FIEDLER, I. J., *Actenstücke zur Geschichte Franz Rákóczy und seiner Verbindungen mit dem Auslande*. II. Band. Wien 1858. 25–30., 31–34. Vö.: KÖPECZI i. m. 1969. 209.

⁹ Klement jelentése (1709 május.) In.: FIEDLER i. m. 1858. 36. kk.1.; – Rákóczi Bercsényinek 1709. Szerencs július 17. Archivum Rákóczianum I. Osztály Had- és Belügy. Közl.: THALY K. II. köt. (Továbbiakban: AR I/II.) 506–507.

¹⁰ Rákóczi Bercsényinek, 1709. Szerencs július 27-én. AR I/II. 507. – ARETIN i. m. 40–41.

mindkét célt segíthette: katonaságát a nyugati hadszíntérre viheti, Angliát és Hollandiát pedig megnyugtathatja. Leginkább pedig megelőzheti, hogy Magyarország és Erdély ügye felkerüljön a nemzetközi béketárgyalások asztalára. Savoyai Eugén herceg hágai tapasztalatainak egyik legfontosabb következtetését így vonta le: sürgősen be kell rekeszteni a magyarországi háborút, a birodalom anyagi, katonai érdeke ugyanúgy megkívánja, mint a diplomáciai tekintély. Hiszen a tengeri hatalmak megértő gesztusa Rákóczi szándékát, a nemzetközi szinten megkötött békét illetően, a birodalomra nézve beláthatatlan következményekkel járhat. Ezért történt, hogy József császár 1709. június 5-én újra megkezdte a 1708-ban összehívott és kínosan félbeszakadt országgyűlés tárgyalásait. Ezúttal az országgyűlésnek a hágai megbeszélések tanulságai alapján levont aktuálpolitikai célokat kell szolgálnia. József császár felszólította a rendeket, hogy törjék le a „rebelliót” és az ügy érdekében komoly engedményeket tett. Eltörölte a neoaquistica commissiót, univerzális amnesztiát hirdetett, s kijelentette, hűséges híveinek adományozza a korábbi három hónapról most négy hétre módosított határidő letelte után meg nem hódolt országháborítók elkobzott birtokait. Végül a törvényeket megtartó uralkodásra való készséget mintegy demonstrálva és egyenesen a vármegyéknek szóló gesztusként kész megerősíteni jogaiban Turóc vármegyét. Noha a magyar történetírás ma még nincsen abban a helyzetben, hogy az országgyűlés 1709. évi szakaszát biztonsággal minősítse, tény, hogy József császár több olyan engedményt tett, amit Rákóczi 1706-ban, majd a hágai tárgyalások alkalmából is a békekötés feltételei között tartott számon, és amelyek majd a szatmári megegyezésbe foglalva vívmányként minősülnek. József császár híres pátenseit (július 14. és július 19.) gróf Illésházy Miklós kancellár és Hunyady László referens kézjeggyével ellátva bocsájtotta ki s az országgyűlésre hivatkozva döntött úgy, hogy a „rebellió” vezetőit, Rákóczit és Bercsényit, ha nem térnek vissza hűségére a megadott határidőn belül, mint a haza ellenségeit, a köznyugalom háborgatóit száműzöttnek nyilvánítja.¹¹ Mindazonáltal az uralkodó és az ország királyhű rendei véleményét kifejező országgyűlés között 1709-ben sem jött létre egyetértés. Noha a kilátásba helyezett birtokadományozásnak nagy vonzereje volt, a proscriptiót 1708-ban még testületileg nem fogadták el és most sem helyezték oszlatlanul, s a vallásügyben heves vita robbant ki. Az országgyűlés végzéseit a császár nem hagyta jóvá. Gróf Heister tábornagy, a magyarországi császári csapatok főparancsnoka, kegyetlen módszerekkel offenzív támadást indított. Mindez félreérthetetlenül kifejezte: József császár számára a háború lezárása a dinasztia belső ügye. Nem valamely közösség – ország, nemzet, status – áll szemben egy másik hatalommal, hanem az alattvaló az uralkodójával, sőt a rendi közösséget kifejező országgyűléssel, vagyis az országos közakarattal. Az univerzális amnesztia, gyakorlatilag a háború lezárásának módja, államhatalmi szintű referens kézjeggyel helyett az uralkodó és az egyén viszonyának személyes rendezését ajánlotta. Rákóczit is a bűnbánó alattvalók útjára utalta. Ez a megoldás az államiság addigi új vívmányainak feladásával járt. Indokolt igénye volt tehát Rákóczinak, hogy a tárgyalásokat a két szövetséges, Anglia és Hollandia kezdeményezze.

A fejedelem ennek ellenére bízott a tengeri hatalmak ajánlatában. Kívánságuknak megfelelően 1709. július 29. keltezéssel elküldte megegyezési készségét kifejező levelét L. M. Lamberg von Leuthenbergnek, a Habsburg-kormányzat újonnan kinevezett első miniszterének, kérve, hogy küldjön választ és útlevelet a tárgyalások előkészítésére indítandó biztosának.

Ebben a kiélezett helyzetben Rákóczi lépésének realitását mérlegelve, kétségtelen, hogy a személyét közvetlenül érintő kérdésekben legfőbb magatartásformája a páratlan tolerancia volt. Főbenjárónak ítélte országos ügyekben önmagával, sőt közvetlen hozzátartozóival és híveivel szemben is könyörtelen szigorú viszont a magyar és az európai politikai kultúra messzire nyúló hagyományáiból építkezett. Rákóczi, mint annyi más erdélyi és magyar politikus, a kor legfőbb szükségletét a korszerű államiság átmentésében ismerte fel, és mindent az államhatalmi szintű béke érdekében mérlegelt. A későbbi fejlemények ismeretében a végső számvetést már most elvégző fejedelem a maga számára így

¹¹ BENDA K., *Rákóczi és az európai hatalmak*. in *A Rákóczi-szabadságharc és Európa* 28. – INGRAO, Ch. W., in *Quest and Crisis. Emperor Joseph I. and the Habsburg Monarchy*. West Lafayette, Indiana 1979. – A császári pátensek: – KATONA J., *Historia Critica Regni Hungariae*. Tom: XVIII. Ord: XXXVII. Buda 1806. 529–538. Pray György Okmánygyűjteménye. 1709. 97–100. Pannonhalma. A Bencés Apátság Központi Főkönyvtára. Kézirattár. 118 G 17. – Vö.: ZSILINSZKY M., *A magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai a reformációtól kezdve*. Bp. 1897. IV. 439. kkl.

állította fel a választható lehetőségeket: inkább számkivetésbe megy, de az univerzális békéből nem hagyja magát kirekeszteni.¹²

2. „Az aleatusok propositióját az tracta kezdése iránt is rationabilis-nek látom” – írta Bercsényinek és az erdélyi fejedelemség kérdéséről is a béketárgyalások mielőbbi megindítása érdekében döntött.¹³

1709. július 19-én Sárospatakon kelt állásfoglalásában tudomásul veszi a tengeri hatalmak kívánságát; súlyos nehézségekbe ütközne, ha fejedelemségét meg akarná tartani, járhatóbb útnak látszik, hogy egyenértékű területtel kárpótolják. Csodálja, „hogy a Szövetséges Urak gondolkozása Erdélyt illetően valamiféle módon megváltozott” – írja Rákóczi – hiszen „a fejedelemség különállását igazságos, becsületes megoldásnak, egyben saját ügyüknek véelve azt . . . a suverenitas jogán is nekem ítélték, ha én is úgy akarom, hogy birtokoljam.”¹⁴ Mindazonáltal – szögezi le – „a Szövetségesek és különösképpen Poroszország királyának közbenjárása számunkra olyan súlyú, hogy már emiatt az egyetlen ok miatt is beleegyeznünk abba, hogy egyenértéket kapjunk érte Magyarországon, hiszen kezdettől fogva, Erdély átengedésével is, csakis a béke biztonságát kerestük, nekem mindegy, hogy így avagy másként szerezem meg ugyanazt.”¹⁵ Ugyanakkor nagy nyomatokkal sorolja el a nehézségeket, és közli fenntartásait. Véleménye szerint a császár és miniszterei ebbe sem fognak egykönnyen belemenni, mivel semmit nem fogadnak el, amit ő javasol. Szükséges lenne tehát, hogy ezt a Szövetségesek vigyék keresztül megfelelő módon. Kifejti továbbá, hogy elhatározásában nem egészen szabad, mivel a magyar és az erdélyi rendekhez eskü köti, de – és ez nagyon lényeges – szívesen közreműködik, hogy a rendek beleegyezését is elnyerjék. Ennek egyetlen feltétele, hogy szabad fejedelemszállás jogokat ismerje el, és a katonai uralmat szüntesse meg a császár. Vagyis biztossítsák Erdély államiságát. Végül kéri, hogy a fejedelemség ügyét az európai helyzet szempontjából mérlelje a Szövetségesek. Annál is inkább, mert a magyar és az erdélyi megegyezés hathatósan hozzájárulhat, hogy a megszakadt hágai béketárgyalásokat folytathassák.

Rákóczi választása csakis történeti összefüggéseiben értelmezhető. Kész lemondani fejedelmi hatalmáról és személyes birtokként sem ragaszkodik Erdélyhez. Egyéni érdekeit alárendeli a politikai racionális követelményeinek, ha így átmehet a fejedelemség államisága. A család politikai kultúrájában nem ismeretlen az egyéni érdek efféle háttérbeszorítása a politika, a közügy miatt. Noha gyerekkorától kezdve uralkodásra nevelték, a Bécsből török földre induló Zrínyi Ilona búcsúlevele ad

¹² Rákóczi Lambergnak, Patak 1709. júl. 29. In.: FIEDLER i. m. 1858, 66–67. – INGRAO, i. m. 152–153. Az államérdekre tekintő politikai előképzettségéről: KÖPECZI Béla: *Döntés előtt. Az ifjú Rákóczi eszméi útja*. Bp. 1982. MEZEY Barna: *II. Rákóczi Ferenc állampolitikai elképzelései*, in *A magyar politikai és jogi gondolkodás történetéből XVIII–XIX. század*. Jogtörténeti értekezések. Szerk. KOVÁCS K. Bp. 1982. 88–89.

¹³ Rákóczi – Bercsényinek, Sárospatak, 1709. augusztus 6. AR I/11. 511. – Szeffkú hangsúlyozta, hogy Erdély kérdése döntő jelentőségű Rákóczinak a békekötést illető álláspontjában, azonban az idevágó forrásokat részletesebben nem ismerve, azt végtelen és irracionális jellegűnek vélte: „Ez a tartalom nélküli cím lelkéhez nőtt, elválaszthatatlanul . . .” „nem fogadhatja el azt a békét, mely a fejedelemségből kizárná . . .” SZEKFŰ Gy. *A száműzött Rákóczi*. Bp. 1913. 55–56. és kkl. „Más ember, kit nem kapcsoltak Erdélyhez a lelki öröklés homályos erői, bizonyára könnyen lemondott volna illő válttságért e fejedelemségről, mely neki csak keserűséget szerzett. De Rákóczi csak most, megválasztása, beiktatása után ébredt tudatára családi hagyományainak, melyek őt, ősei példájára, minden más világi méltóság felett erdélyi fejedelemnek predesztinálták. Ez a tudat mind hatalmasabb erővel ragadja meg, s miután még vallási képzetek is hozzájárulnak . . . így fejlődik ki benne az a gondolatmenet, mely utóbb egész életére az erdélyi fejedelemség ideájának rabjává teszi.” SZEKFŰ Gyula *Magyar történet* IV. 303.

¹⁴ Rákóczi Klementnek, Patak, 1709. július 19. FIEDLER i. m. 1858, 62–65. – Klement életrajzát közli és iratainak máig nem tisztázott forráskritikai problémáira felhívja a figyelmet: BENDA K. *Rákóczi diplomatai*. In: *Ráday Pál iratai* II. 52. – Bercsényinek a béke kérdésének egyes részleteiben fenntartásai voltak, de Erdély kérdésében egyetértett Rákóczival: „csak azt insinualnak a bécsi udvarnak, (t. i. a szövetségesek), hogy securusok benne: nem fog Fölséged inhaerrealni Erdélynek” Bercsényi Rákóczinak, Jósua, 1709. augusztus 1. AR I/II. 238.

¹⁵ FIEDLER, i. m. 1858. 63–64.

némi tájékoztatást a családi nevelés értékrendjéről: nem a vagyon, és nem a hatalom a legfontosabb, hanem a jó hírnév s – nyilván Seneca hatását tükrözve – a változtathatatlanba bele kell nyugodni.¹⁶

Vajon mégis nem kíván lehetetlent Rákóczi? Elképzelhető a fejedelemség önállóságát a Habsburg-érdekekkel egyeztetve megtartani? Ismeretes, hogy a török kiűzésével a fejedelemség helyzete megváltozott és státusára több változatot kínált az 1687–1709 közötti időszak története. Thököly kérés-életű fejedelemsége (1690), majd az erdélyi török párt próbálkozásai (1703–1705) egyértelműen bizonyították, hogy a régebbi, hagyományos megoldás felett visszafordíthatatlanul eljárt az idő. Sem az ország társadalmában, sem az Oszmán Birodalomban nincs már ehhez megfelelő erő. Annál életképesebbnek mutatták a különböző változatok azt a megoldást, hogy a Habsburg-birodalom vonzáskörébe jutott fejedelemség állami önállóságát megtartva lépjen át a következő századba. Maguk a Habsburg-kormányzat politikusai is többféle változatban látták lehetségesnek a fejedelemség további sorsát.

A királyság rendi hagyományait királyhűségben átmentetni vélő magyar politikusok véleménye is nagyon megosztott még az 1703–1709-es években is Erdély jövőjéről. Erős az igény, hogy a középkori magyar állam egységét állítva vissza Erdély „az magyar koronához incorporáltassék”, vagyis – a további szövegösszefüggések szerint – az országhoz csatoltassék. A Bécsbe szorult magyar politikusok egy tekintélyes csoportja azonban a fejedelemség külön államiságát, megtartva a szabad fejedelemválasztást is, a Habsburg-érdekekkel egyeztetve véli az Erdély-kérdést megoldhatónak.¹⁷

Természetesen a fejedelemség jövőjéről az erdélyi politikusok gondolkoztak legtöbbit, és itt alakultak ki a legváltozatosabb javaslatok. Tanulmányunk szűkrefogott keretei között ezekre csak utalhatunk. Érdekes, hogy az 1660-as évek karteziánus nemzedéke már a Grotius-i gondolatok jegyében mérlegeli a fejedelemség jövődöbéli helyét, majd Bethlen János egyenesen az európai hatalmi egyensúly koncepciójába állítja azt. I. Apafi Mihály politikájának nem lebecsülendő sikere az, hogy Erdélyt bevették a nymwegeni békébe, s a Lipót császárral kiépített kapcsolatok, majd a Sobiesky János lengyel király politikájához fűzött elképzelések (1684–1686) egyértelműen bizonyítják, ebben az átmeneti korban a hazai politikai kultúrát nem a végtelek merev ismétlése, hanem, mint minden értelmes politikát, a lehetőségek számbavétele és megpróbálása jellemezte. Bethlen Miklós sokat idézett röpiratában kifejtett javaslata (1704) a fejedelemségnek a Habsburg-birodalom hatókörében is megvalósítható önállóságáról a többé-kevésbé hasonló elgondolások tartományába illeszkedik. Érdekes felidézni a királyhű magyar rendek egyik csoportjának véleményét 1707 elejéről: „Erdélyt illetőleg úgy vélekednek a királyi tanácsosok, hogy e tartomány a törvények szerint elválaszthatatlan ugyan a magyar koronától; de ebből nem következik, hogy igazgatása is közvetlenül a király kezében legyen. Bizonyítják ezt az 1595-ben Báthoryval s az 1606-ban Bocskayval kötött szerződések. Ezeknél fogva kénytelenek kijelenteni, hogy az ország törvényeivel s a királyi hitlevelekkel ellenkező, a korona jogaira nézve sérelmes is az az oklevél, mely szerint a boldogult császár a magyar országtanács tudta és beleegyezése nélkül szabályozta Erdély jelenlegi állapotát. Mivel azonban Leopold a szabad fejedelemválasztást oklevélileg megerősítette, s az erdélyiek, valamint akkor csak e föltétel alatt hajlottak hozzá, úgy azt most a magyar szövetséges rendekkel együtt fenntartani kívánják, *mellőzni azt most sem lehet.* (kiemelés V. Á.) Oda kellene mindazonáltal fordítani az ügyet, mi nem volna lehetetlen, hogy az erdélyiek Apafy Mihály, az általok már különben is megválasztott fejedelmet fogadják el, vagy válasszák meg újonnan, ki azután, vagy – ha őt az erdélyiek befogadni nem akarnák – egy más(ik) választandó fejedelem is, a király iránti hűségkü mellett Erdélyt régi határaiban, a részek nélkül kormányozza.”¹⁸ E javaslat elkészítői nemcsak a múltbeli hagyományokkal és a korabeli realitásokkal számoltak, hanem Rákóczi 1706. évi békepontjait is méltányolták már. Rákóczi álláspontja tehát 1709-ben nem különlegesen szélsőséges, hanem a különböző felfogású politikusok körében is elfogadható volt. Fejedelmi címét addig akarta megtartani, amíg békét kötnek, utána visszavonulna. Csak a fejedelemség nemzetközi békében garantált államiságához ragaszkodik.

¹⁶ Zrínyi Ilona levele fiához, Pozsony 1692. január 8. Újabb kiadta: KÖPECZI Béla, i. m. 1982. 65–66.

¹⁷ Erdődy Sándor naplója a pozsonyi országgyűlésről. Rákóczi-Tükör. Szerk.: KÖPECZI B.–R. VÁRKONYI Á. Bp. 1973. II. 398. – ZSILINSZKY M.: *Az 1708-as pozsonyi országgyűlés.* Értekezések a Történeti Tudományok köréből. Bp. 1888. 16.

¹⁸ Idézi: ZSILINSZKY, i. m.

Érdemes megjegyezni, bár a téma alaposabb kifejtést érdemelne, hogy az európai fejlődés ebben a korban az állami önállósulás erős tendenciáit is hordozta, a XVII. és a XVIII. század eleje új államokat bocsájtott útjukra, és a különböző politikai alakulatok önállósága részleges feltételeinek elismerésére is szolgáltatott példákat (Nördligeni Szövetség, Savoya). Mindezzel szemben a Rákóczi javasolta megoldást tagadó Habsburg-álláspontra olyan elvi indokokon kívül, mint a fegyverjog, a jogeljátszás, a birodalmi állameszme, két konkrét érvet hozott fel: a császári csapatok elfoglalták a fejedelemséget, s József császár itt építi ki a török ellen a kereszténység védőbástyáját, Rákóczi vagy más választott fejedelem viszont bármikor a törökhöz fordulhat segítségért.

Ami az első érvet illeti, Rákóczi Erdélyt katonailag valóban elvesztette (máig nyitott kérdése a magyar történetírásnak, hogy ha ennyire tévedhetetlen biztonsággal ismerte fel a fejedelemség diplomáciai és nemzetközi jelentőségét, miért nem összpontosította katonai erejét is jobban megtartására), de az erdélyi magyar hadsereg Moldvába húzódván még együtt volt, a felső-magyarországi vármegyéket és a Partiumot elaraszto erdélyi menekültek pedig nemcsak súlyos gondokat okoztak Rákóczi államának, hanem a Rákóczi mellett működő államhatalmi testülettel együtt társadalmi és jogi igazolást adtak fejedelmi méltóságának. Savoyai másik érve, a török veszély viszont eggyel több érv amellel, hogy Rákóczinak felül kell vizsgálnia, mennyiben és hogyan élhet külpolitikai lehetőségeivel. *Külpolitika*

3. A partikularis megegyezést vállaló Rákóczi 1709 nyarán elsősorban a francia politika irányvonalaival került szembe. Mégpedig a magyar ügy szempontjából is ellentmondásosan. Lényegét ennek legvilágosabban a franciaországi magyar megbízott, Kökényesdi László sokat idézett levélrészlete fejezi ki:

Kökényesdi megkérdezte a hágai békekonferenciáról megtérő Torcyt: „mi lesz, béke vagy háború?” A felelet pedig így hangzott: „Háború, Uram! s hogy azt önök is folytathassák, első gondom lesz, hogy kifizessük az önök hátralékait”¹⁹ (t.i. segélypénzeit.) Mármost, ha Rákóczi béketárgyalásokat kezd, sérti a francia király érdekeit, s a tárgyalások kimenetele annál sokkal hosszabb időt követel, semminthogy a francia segélypénzekről lemondhatna és Franciaország támogatását a nemzetközi béketárgyalásokon semmiképpen sem nélkülözheti majd. A kis országok szűk mozgástérre szoruló diplomáciájának igazi nehézségét pedig a török kérdésben döntés elé kerülve tapasztalta Rákóczi.²⁰

A Porta 1709 elején segítségét helyezte kilátásba. Ez a segítség több fokozatú lehetett, de már az első, az, hogy török területeken katonaságot toborozhassanak, létfontosságú mentőövként szolgálhat a tárgyalások előre nem látható időtartama alatt védelmi állásait fenntartani kényszerülő Rákóczinak a kivérezett és pestisverte országban. Anglia és Hollandia pedig megkövetelték, hogy a török segélyt semminemű formában ne vegye igénybe. Hiszen Európa már nem a török szabályakat rettegte, mint nagy Szulimán idején. Attól tartott, ha a Porta beavatkozik a háborúba, kiterjeszti annak területét és Franciaország is így közvetett támogatást kapva, a távoli jövőbe tolódhat a békekötés.

Rákóczi súlyos gondjairól őszintén tájékoztatta a szövetségeseket. A török segítséget mindenkor is csak a legvégső esetben szándékozott igénybe venni, nehogy a keresztény uralkodók úgy véljék, hogy az ő támogatásuk helyett a keresztény név ellenségeinél keres oltalmat. Most azonban utal a fejedelem a több mint másfél évszázad óta, hosszabb-rövidebb megszakításokkal a hadszíntér életét élő ország kimerültségére: „ügyeink olyan helyzetbe kerültek, hogy nem titkolhatjuk és nem is titkoljuk el: betegségünknek immár a legvégső orvosságokra van szüksége és pusztá szavakkal nem gyógyítható.”²¹ A betegség és az orvosság képzete Zrínyi művét idézi. Vajon „A török Áfium ellen való orvosság” 1705. évi kolozsvári kiadásával is kifejezett, határozottan törökellenes irányvonalat²² Rákóczi most ellenkezőjére fordítja? A „Betegség” a kor politikai gondolkodásában sajátos jelentést hozdoz: beteg az ország, ahol nincs rend, nyugalom, ahol hiányoznak az önálló állami élet lehetőségei. A legvégső

¹⁹ Torcy kijelentése: Kökényesdi – Rákóczinak, Párizs, 1709. jún. 4. FIEDLER, i. m. 1855. I. 133.

²⁰ Addig következetesen tartózkodó álláspontjáról: BENDA K.: *II. Rákóczi Ferenc török politikájának első évei 1702-1705*. Történelmi Szemle 1962. – A későbbi évekre is kitekintve: Kritika és emlékezet. Rákóczi Thököly-kepe című tanulmányunkban foglaltuk össze. In *Thököly-tanulmányok* Szerk.: BENCZÉDI L. Sajtó alatt.

²¹ Rákóczi Klementnek 1709. július 19. FIEDLER, i. m. 1858. 63.

²² A török Áfium ellen való orvosság 1705-i kiadásának körülményeiről: KOVÁCS Sándor Iván: *A török Áfium ellen való orvosság*. Kézirat.

orvosságok: a fegyver vagy az érdemi rendezésre képes diplomácia. Az adott történelmi szituáció, 1709 nyelvére fordítva: a háború vagy a béke.

A háború folytatására 1709 nyarán erős ösztönzést kapott Rákóczi. A poltavai csatáról (július 8.) Benderbe menekült svéd király, XII. Károly visszavágást tervezett, szövetséget ajánlott a Portának, csapattörődekeit török, tatár, román, kozák hadakkal készült kiegészíteni és elküldte megbízottait Munkácsra: ha főhadiszállását Magyarországra teheti, ha a fejedelem mellé áll, segítséget kap maga is és majd képviseli ügyét annak idején az univerzális békében. Ha valóban csak a fegyveres harcra akarta volna Rákóczi Magyarországot és Erdély államát biztosítani, ha valóban nem más, mint fegyveres támogatást várt volna csupán a külföldi hatalmaktól, most kapva kap a svéd ajánlaton. Egybevágna a várható török segítséggel, és a francia politika szándékát is szolgálná. A svéd kapcsolatokat a protestáns nemesek, tehát erős társadalmi bázissal rendelkező tábor szorgalmazta, ugyanakkor Rákóczi egyetlen szövetségese, a cár politikájában – amint az újabb kutatások kimutatták – a magyar kérdés 1708 óta háttérbe szorult.²³

Ezzel szemben a fejedelem és kormányzóköre a béke mellett döntött. A lublini bankett közvetlen előzményei ide nyúlnak vissza. Rákóczi már 1709. július 29-én, tehát ugyanazon a napon, amikor megegyezési szándékáról tájékoztatta Lamberget, röviden üdvözölte a cárt a poltavai csata alkalmából és Golovkin herceg főkancellár számára emlékiratnak beillő hosszú levélben fejtette ki az új európai helyzet követelményeit. Ez pedig nem a háború folytatását – amint azt a svéd ajánlatra adott válaszában is kifejezi majd, hanem azt kívánja, hogy mielőbb kössenek békét a harcban álló felek. Hangsúlyozza Rákóczi, hogy ha a cár közreműködik az univerzális béke létrehozásában, hathatós tényező lesz az európai politikában. A gyakorlati megoldást a diplomáciai tervek általában jellemző sok túlzással, de a lényeges követelményeket világosan hangsúlyozva ajánlja. A cár békéljen meg a svédekkel és kössön szövetséget Franciaországgal, ezt a régen aktuális kapcsolatot Rákóczi közreműködésével kész életre segíteni. Ugyanakkor kéri, legyen a cár mediator és vállaljon garanciát a magyar békében, mert a császár hajlik a megegyezésre. Ennek a javaslatnak a gyakorlati megbeszélésére szolgált a lublini találkozó.²⁴

Előkészítéséről tanúskodó levélváltások bizonyítják, Rákóczi rendkívül fontosnak tartotta. Nedeczky Sándort a cár mellé küldött követét a fejedelem tőle szokatlan türelmetlenséggel rója meg, mivel úgy véli, nem szolgálja megfelelően az ügyet.²⁵ Nedeczky 55 éves, az egyik letehetősebbnek mondott diplomata. A hivatali szolgálat követelményeit főleg még Esterházy Pál mellett szerezte meg, francia és orosz nyelvtudásával messze a magyar diplomaták átlaga fölé emelkedett. Köznevesi származék, abból a vékony rétegből való, amelynek annyi jobb sorsra hivatott tagja vérzett el Rimay óta, mert hiányzott az önálló állam, a főváros, az uralkodói udvar, a diplomácia gyakorlati feladatait ellátó generációk tradíciója. Nedeczky hivatali ellátmánya kevés, hitele elfogyott, a bankett költségeit a kis diplomáciai testület a sajátjából adja össze. Nemcsak Nedeczky felesége nyúl „utolsó szükségre tartott” aranyaihoz, hanem a követség tagja, „Gyulay Uram” ugyancsak leteszi azt a nyolcvan aranyat, amit anyjától kapott, hogy az idegen földön meg ne szoruljon. „Ezen banketumban senki nem szenvedett, fáradott annyit, mint a feleségem, Gosztony, Gyulai is, annyi magyar cselédünk megmondhatja Mezőssi uram. Feleségemnek, az mint irám, nyolcvan aranya van benne, maga asztalra való abroszai, keszkenői, ón tálai, tányérai, ezüst késeink, kanalaink 24 pár, ezüst aranyos poharaink. Valamiben tudtam maga is Felséged becsületéért nem szántam fáradságomat . . .”²⁶

Eredetileg Rákóczi maga szándékozott kimenni Lengyelországba. Meggondolván azonban, hogy hívei esetleg úgy vélik, cserben hagyja őket a súlyos hadihelyzetben, maradt. Annál nagyobb gonddal szervezte meg, hogy diplomáciájának fontos személyiségei legyenek jelen. Brenner Domokosnak, a francia ügyekről a legjobb és a legrealisabb áttekintéssel rendelkező s emellett az angol és a holland

²³ ARTAMANOV, V. A.: *Magyarország és az orosz–lengyel szövetség, in Európa és a Rákóczi szabadságharc*. 48.

²⁴ Rákóczi Péter cárnak. Sárospatak 1709. július 29. – Rákóczi Golovkin hercegnek. u.a. Mindkettő kiadva: FIEDLER J.: *Aktenstücke zu Geschichte Franz Rákóczy's und seiner Verbindungen mit dem Auslande 1706, 1709 und 1710.*, in *Archiv für öst. Geschichte*. Bd XLIV. Heft: 11. 478–483.

²⁵ Rákóczi – Nedeczkynek, Munkács 1709. szeptember 2. AR 1/II. 527–528.

²⁶ Nedeczky: *Diarium* i.h.

külpolitikát is jól ismerő diplomatájának Danckából kellett lemennie. Hesseni Sarolta Amália fejedelemszony szeptember 10-én vonult be Lublinba, Rákóczit képviseli, ő hívja meg a cárt a „traktára”. A franciabarát lengyel főúri párt legfontosabb személyisége, Sieniawska hercegnő szeptember 12-én érkezett, s még aznap, csütörtök este felkereste a fejedelemszont. Rákóczi ugyanis kikötötte, felesége és Sieniawska hercegnő „értsenek egyet”. Tudjuk Nedeczky naplójából, hogy a könnyörtelen kívánságnak eleget is tettek: „valóban szép confidentiával voltak.”²⁷

Des Alleurs tudósítása szerint ezen az éjjélbe nyúló ebéden a cár „meghagyta, tudassák Rákóczival és Bonac marquisval . . . ő mindig hajlandó volt a béke érdekében közbenjárni a szövetségeseknél”.²⁸ Túlzás lenne ugyan a lublini bankett sikerének tulajdonítani, hogy a cár elfogadta a francia közvetítéssel, Rákóczi közreműködésével megkötendő orosz–svéd béke tervét és megígérte, közbenjár a magyar megegyezés érdekében. Mégis bizonyos, hogy a fejedelmi reprezentációnak ez az érdekes megnyilvánulása a hágai békekonferenciával elkezdődött események láncolatába illeszkedik.

²⁷ Sieniawska és Rákóczi kapcsolatáról: HOPP L., *Rákóczi és Sieniawska: levelek és vallomások*, in. HOPP L., *A Rákóczi-emigráció Lengyelországban*. Bp. 1973. 28–30. ²⁸

²⁸ MÁRKI, i. m. 54.